Benedek Péri'nin *The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition* İsimli Eseri Hakkında Bazı Görüş ve Öneriler*

Prof. Dr. İbrahim Kaya | ORCID 0000-0001-6148-4131 | ibrahimkaya53@gmail.com

Artvin Çoruh Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Artvin, Türkiye

ROR ID: 02wcpmn42

Öz

Benedek Péri'nin 2021 yılında Budapeşte'de basılan bu eseri hakkında bazı bilgi ve eleştiriler 2023 yılında basılan Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin-Çeviriyazı- Çeviri isimli eserde özet olarak verilmişti. Benedek Péri bu eseriyle Yavuz'un bütün şiirlerini bir araya getirmeyi hedeflese de eser bünyesinde bir takım ciddi eksiklikler barındırmaktadır. Ayrıca eserin A Critical Edition şeklinde takdimi de gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Çünkü eserin son sayfalarında verilen sınırlı sayıdaki açıklama göz ardı edilirse bu eserde hiçbir yerde nüsha farkı gösterilmemiştir. Arap (Fars) harfleriyle yazılmış metnin hem yazılışında hem de yazma nüshadan aktarılması esnasında kelimenin doğru okunmamasından kaynaklanan bir hayli yanlış yazım, atlama da bulunmaktadır. Bu makalede adı geçen eserin içeriğiyle ilgili bazı bilgiler verilecek, her iki divan neşri karşılaştırılarak okuyucunun doğru ve sağlam bilgilere ulaşmasına katkıda bulunulacak, son olarak da metin neşrinde görülen bazı farklılıklar ortaya konularak bunlardan hangisinin doğru veya yanlış olduğu veya her iki metnin anlamlı olabileceği durumlarda ise hangisinin daha tercihe şayan olduğu hususu örneklerle gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler

Yavuz Sultan Selim, Farsça Divan, Benedek Péri, El Yazma, Tenkitli Metin

Atıf Bilgisi

Kaya, İbrahim. "Benedek Péri'nin The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition İsimli Eseri Hakkında Bazı Görüş ve Öneriler". *Artvin İlahiyat Dergisi* 14 (Aralık 2023), 1-39.

Geliş Tarihi	02.10.2023
Kabul Tarihi	17.12.2023
Yayım Tarihi	31.12.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Some Opinions and Suggestions About Benedek Péri's Work Named The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition

Prof. Dr. İbrahim Kaya | ORCID 0000-0001-6148-4131 | ibrahimkaya53@gmail.com

Artvin Çoruh Universty, Faculty of Theology, İslamic History and Arts, Artvin, Türkiye

ROR ID: 02wcpmn42

Abstract

Some information and criticisms about this work of Benedek Péri, which was published in Budapest in 2021, were summarized in Yavuz Sultan Selim Khan Persian Divan, Comparative Text-Translation-Translation, published in 2023. Although Benedek Péri aims to bring together all of Yavuz's poems with this work, it contains some serious deficiencies. In addition, the presentation of the work as A Critical Edition is far from the truth. Because if the limited number of explanations given in the last pages of the work are ignored, no copy difference is shown anywhere in this work. There are also many misspellings and omissions in the text written in Arabic (Persian) letters, both in the writing of the text and in the transfer from the manuscript, caused by not reading the word correctly. In this article, some information about the content of the aforementioned work will be given, both divan editions will be compared to contribute to the reader's access to accurate and solid information, and finally, some differences seen in the text edition will be revealed and which of these is correct or incorrect or which is more preferable in cases where both texts can be meaningful will be shown with examples.

Keywords

Yavuz Sultān Selīm, The Persian Dīvān, Benedek Péri, Manuscript, Critical Edition

Citation

Kaya, İbrahim. "Some Opinions and Suggestions About Benedek Péri's Work Named The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition". *Artvin Journal of Theology* 14 (December 2023), 1-39.

Date of Submission	02.10.2023
Date of Acceptance	17.12.2023
Date of Publication	31.12.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes – iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

Giriş

Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanı'nın hem okunuşu ve hem de doğru bir şekilde anlamlandırılmasının uzun ve emek isteyen bir süreç olduğu tartışma götürmez. Bü sürecin sağlıklı işleyebilmesi için birbirinden bağımsız olarak yapılan çalışmaların bir araya getirilimesi ve bu çalışmalar ışığında Farsça divan metninin tekrardan gözden geçirilmesi gerekmektedir. Biz de bu makalede Yavuz Divanı neşrinin en kapsamlısı olan iki ayrı çalışmayı bir araya getirmek ve böylece metnin okunuşu ve anlamlandırılmasında görülebilecek eksiklikleri gidermek maksadıyla her iki neşirde görülen farklılıkları ele almak ve hangisinin doğru olabileceği hakkında bazı açıklamalarda bulunmak istiyoruz. Bu neşirlerden birisi *Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çeviriyazı- Çeviri,* diğeri ise Benedek Péri tarafından hazırlanan *The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition* isimli eserdir.

Benedek Péri bu eserin neşrinden önce kaleme aldığı *Towards a New Critical Edition of Yavuz Sultān Selīms Persian Dīvān: An Overview of The Manuscripts*[1] isimli makalesinin özet kısmında şunları söylemektedir:

> Birkaç yıl önce divanın yeni bir baskısını hazırlamak için bir proje başlatıldı. Çalışma, kütüphane kataloglarını taramak ve Horn tarafından bilinmeyen el yazmalarını toplamakla başladı. Araştırma, Avrupa ve Orta Doğu'daki kütüphaneleri kapsıyordu ve birçok yeni el yazması bulundu. Bu yıl baskısı planlanan yeni eleştirel basım, Horn baskısı ile 21 adedi Horn tarafından görülmemiş olan, toplam 24 adet el yazmasına dayanacaktır. El yazmalarının on dokuzu Türkiye'deki kütüphanelerden, dördü Tahran'daki kütüphanelerden, biri de İsrail'den temin edildi. Bu el yazmaları birçok yayınlanmamış şiirleri kapsamaktadır.
>
> Bu makalede de belirtildiği gibi yazar tarafından neşredilen Yavuz Sultan Selim'in *Farsça Divanı*'nda 24 adet yazma nüshanın tanıtımı yapılmaktadır. Türkiye'de Yavuz Sultan Selim hakkında yapılan çalışmalar 2023 yılında basılan *Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çevriyazı- Çeviri*[2] isimli eserde zikredildiği için onlar hakkında Benedek Péri neşrinde verilen bilgiler burada zikredilmeyecek, sadece Yavuz Sultan Selim'in *Farsça Divanı* hakkında Avrupa'da yapılan

[1] Benedek Péri, "Towards a New Critical Edition of Yavuz Sultān Selīm's Persian Dīvān: An Overview of The Manuscripts", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 4/1 (2020).

[2] Bundan sonra makalede sıkça kullanılacağı için Benedek Péri'nin *The Persian Dīvān Of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition* isimli eser BP kısaltmasıyla, İbrahim Kaya- Hasan Kavruk- Süleyman Çaldak tarafından hazırlanan *Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çeviriyazı - Çeviri* isimli eser ise YD kısaltmasıyla gösterilecektir.

çalışmalardan bahsedildiği kısımlar özetlenerek tercüme edilecektir.

Selim'in şiirlerinden mısralar/beyitler ilk kez 1811'de Heinrich Dietrich von Diez (1751–1817) tarafından *Selim I als Dichter und Mann von Geist, als Regent und Mensch* başlıklı makalesinde yayınlanmıştır. Daha sonra Joseph von Hammer-Purgstall (1774–1856) da Selīm'in Tevhid başlıklı kasidesinin Almanca çevirisini hazırlamak için Diez'in *Dīvān* nüshasını kullandı.

Selim'in şiirlerinin ilk İngilizce çevirisi 1882'de Elias John Wilkinson Gibb'in Osmanlı Şiirleri Antolojisinde yayımlandı. Gibb'in tercüme etmeyi seçtiği şiir, Selim'in seferini ve Safevilere karşı kazandığı zaferi ve daha sonraki fetih planlarını anlatan iyi bilinen bir merdane gazeliydi[3].

Gibb'in Osmanlı şiir tarihi üzerine altı ciltlik eserinin ölümünden sonra yayınlanan ikinci cildi, Selim'in eserleri hakkında yalnızca birkaç kelime içeriyordu; çünkü yazar, şiirlerin Türkçe değil Farsça olması dolayısıyla onları kendi araştırmasının kapsamına girmediğini düşünüyordu. Ancak Rieu'nun British Museum'da yer alan Farsça el yazmaları kataloğundaki hatasını düzelten bir dipnottan, Gibb'in Londra el yazmasından haberdar olduğu ve Sultan'ın şiirlerinin en azından bir kısmını Farsça orjinalinden okuduğu anlaşılıyor.

Selim Dīvānı'nın ilk ve şimdiye kadarki tek eleştirel baskısı, İran araştırmaları alanında çalışan Alman bilim adamı Paul Horn (1863-1908) tarafından hazırlanmıştır. Gerçek yaldızla süslenmiş ve tamamen deri ciltle ciltlenmiş bir nüsha, Alman imparatoru II. Wilhelm (hükümdarlık dönemi 1888–1918) tarafından Selim'in soyundan gelen Sultan II. Abdülhamid'e asil bir hediye olarak takdim edildi.

Horn'un, dördü Avrupa koleksiyonlarından ve ikisi Türkiye'deki kütüphanelerden olmak üzere altı elyazmasına dayanan baskısı, 305 şiir (1 tevhid, 2 na't, 1 münâcât, 2 kaside, 1 tahmîs ve 298 gazel) içermektedir.

Macar toprak sahibi ve İranist (İranolog, İran dili ve kültürü ile uğraşan) ve bir nüshaya sahip az sayıda bilim adamından biri olan Sándor Kégl (1862-1920) 1910'da Selim'in şiirindeki özellikler üzerine kısa bir makale yayınladı. Kégl'in Horn'un çalışmasına dayanan makalesi yanlış anlamalarla doludur. Burada sadece Kéglin aynı adı taşıyan iki padişahı yani Sultan II. Bayezid'in oğlu I. Selim ile Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu

[3] "Leşker ez-taḫt-ı Stanbul sūy-ı Īrān tāḫtem /Surḫ-ser-rā ġarḳa-i ḫūn-ı melāmet sāḫtem" beytiyle başlayan bu gazel 7 beyitten ibarettir. BP neşrinde 335 nolu gazeldir.

II. Selim'i birbirine karıştırdığını söylersek onun ne kadar dikkatsiz ve kusurlu olduğunu belirtmiş oluruz (BP s. 13-16).

Daha önce iki makalemizde[4] hakkında ayrıntılı bilgi verdiğimiz Paul Horn tarafından neşredilen *Yavuz Sultan Selim Divanı* metnindeki bazı sehivlerin Benedek Péri tarafından tashih edilmesine karşın bir kısmının aynen korunduğunu görüyoruz. Tashih edilen ve edilmeyen kısımlara örnek olması bakımından her ikisinden ikişer örnek verilecektir[5]:

1.

Ân zuhre-i çîn k'ez-ruh-ı zîbâ çu Suheyl'est

Hurşîd konem yâ meh-i tâbân lakab-ı û (PH: 266/3) (BP: 460/3)

Süheyl yıldızı gibi güzel yanaklı Zühre alınlı sevgiliye güneş mi yoksa ay mı diyeyim, bilmiyorum.

Paul Horn'un "çîn" olarak yazdığı kelime "cebīn" olmalıdır ve bu sehiv BP neşrinde düzeltilmiştir. Tarlan Hoca'nın "Zühre alınlı" diye tercümesinden onun da kelimeyi "cebīn" olarak okuduğu anlaşılmaktadır.

2.

Nâm-ı devâm ber be-Selîmî ki sabr bih

Rencûr-ı ʿışk-râ ki nazar ber-devâ buved (PH: 122/9) (BP: 209/9)

Selimî'ye ilaçtan bahsetme. Çünkü tedavi bekleyen aşk hastası için en iyi ilaç sabırdır.

Paul Horn neşrinde birinci mısrada "Nām-ı devām ber" yazılan kısım BP neşrinde "Nâm-ı devâ me-ber" olarak düzeltilmiştir. Tarlan tercümesi, nüshalar ve bağlam bunun böyle olması gerektiğini göstermektedir.

Düzeltilmeyen yerlerden iki tanesi şu şekildedir:

1.

Âfitâb-ı ʿâlemî ber-mâtemî tâbî demî

Zerre-perver şev zi-mazlûmân cudâyî tâ-be-key (PH: 295/2) (BP: 522/2)

[4] İbrahim Kaya, "Yavuz Sultan Selim'in Paul Horn Tarafından Neşredilen Matbu Farsça Divanı Hakkında Bazı Düşünceler ve Öneriler", *International Social Studies Journal,* 5/50 (Aralık 2019).
İbrahim Kaya, "Yavuz Sultan Selim'in Matbu Farsça Divanı ile Tarlan Tercümesinin Karşılaştırılması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/63 (Nisan 2019).

[5] Aşağıda beyitlerden sonra parantez içerisinde gösterilen PH kısaltmasından sonraki rakam Paul Horn'un neşrettiği nüshadaki gazel ve beyit numarasını göstermekte, BP kısaltmasından sonraki rakam ise Benedek Péri tarafından neşredilen kitaptaki gazel ve beyit numarasını göstermektedir. Kasidede geçen beyit ise BP neşrinde kitaptaki sayfa numarası ile gösterilecektir.

Âlemin güneşi gibisin, fakat ışığın bir an bile bize dokunmuyor. Bîçare âşıklarını gözet, o mazlumlardan ne zamana kadar uzak duracaksın?

Paul Horn'un sehven "ber-mātemī tābī" olarak verdiği kısım Tarlan tercümesi ve nüshalardan anlaşılacağı gibi "ber-mā ne-mī-tābī" şeklinde olmalıdır. Benedek Péri bu beyitte bir tashih cihetine gitmemiş, Paul Horn neşrindeki metni korumuştur. Bu sehivli kısım "matem üzerine bir lahza ışık verirsin" gibi tuhaf ve anlamsız bir yapıda olmaktadır.

2.

Ger nūr-ı ḥusn-i māh-ruḫet ānçunān şeved

K'āyīne key koned be-seḥer mihr-i envereş (PH: 304/53) (BP s. 77)

Onun ay yüzü güzellik nuru ile öyle parlasın ki seher vakti güneş ona aynalık etsin, ışığını ondan alsın.

15 adet yazma nüshada ve Paul Horn neşrinde de bulunan bu kasidede geçen ilk kelimenin "ger" olarak okuması anlamı bozar. Ayrıca beyitte şart cümlesi düşünülmesi de bağlama uymaz. İkinci mısradaki "K'âyînegî" şeklinde yazılması gereken kelime "h" ile biten kelimelerde nispet yâ'sından önce gelen yardımcı "g" ünsüzünün "kef" olarak düşünülmesi sonucu tek kelime iki kelime şeklinde algılanmış ve "K'âyîne key" şeklinde okunmuştur. Hem Paul Horn hem de Benedek Péri neşrinde Farsça metinde "kef" ve "g" harfi ayrımı yapılmaktadır. Böyle bir ayırım yapılmasaydı metnin nasıl okunduğu anlaşılmayacaktı. "K'âyîne key" şeklinde okunan sehivli kısım Tarlan tercümesi ve anlam dikkate alındığında "K'āyīnegī" şeklinde okunmalıdır. Benedek Péri kasidenin bu beytinde de tashih cihetine gitmemiş, Paul Horn'un okuyuşunu korumuştur. Böyle okununca anlam "Onun ay yüzü güzellik nuru ile öyle parlasın ki her seher parlak güneş ona nasıl ayna olur?" şeklinde tuhaf ve tutarsız yapıda olmaktadır.

Ayrıca şunu da ilave etmek gerek ki Paul Horn'un *Yavuz Divanı*'nı oluştururken kullandığını belirttiği *Atâ Tarihi* isimli eserde bulunan Yavuz Sultan Selim'e ait şiirler Paul Horn tarafından 4 şiirle sınırlandırılmıştır. Halbuki eserde çok daha fazla şiir bulunmaktadır. Eser Mehmet Aslan tarafından *Enderun Tarihi* adıyla 5 cilt halinde basılmıştır. Yavuz'un şiirleri bu eserin 4. ve 5. ciltlerinde bulunmaktadır.

Eserin 4. cildinde 5 kaside, 1 terkib-bend, 1 tahmis, 40 gazel vardır. 19 adet gazelin tamamı değil de 1, 2 veya 3 beyti seçilerek alınmıştır ve bu gazellerin başında "Ve lehû ez-gazel" ibaresi yazılıdır. Bu ibare gazelden bazı beyitlerin seçilerek alındığını belirtmek için konulmuştur.

Paul Horn, *Yavuz Divanı*'nı oluştururken kaynak olarak kullandığını belirttiği *Ata Tarihi*'nden sadece 4 şiiri kaynak olarak gösterdiğini divanın sonunda bulunan "Mutâbakat-ı Nüsah" tablosunda belirtmektedir. Bu şiirler Paul Horn sıralamasına göre 131, 225, 301 ve 304 nolu şiirlerdir. YD neşrinde 304 nolu şiir 4 nolu kaside olarak, 225 nolu şiir 2 nolu tahmis olarak, 103 ve 301 nolu şiirler ise 201 ve 542 nolu gazel olarak geçmektedir. *Ata Tarihi*'nde

bulunan bu 4 şiirin dışındaki 4 kaside, 1 terkib-bend, 38 gazel, 19 eksik gazel, 1 mesnevi, 1 rubai, 6 matla, 4 müfred ve 2 mısra adı geçen müellif tarafından göz ardı edilmiştir. Paul Horn'un *Atâ Tarihi*'nde geçen Yavuz Sultan Selim'e ait bu şiirlerin dışında diğer şiirleri görmediği gibi bir hüküm vermek istemiyoruz. Fakat bu tabloya bakan bir okuyucunun *Ata Tarihi*'nde Yavuz'un sadece 4 adet şiiri bulunduğu görüşüne sahip olmasına engel olacak bir şey yoktur. Bu 4 şiirin dışındaki şiirlerin niçin kaynak olarak gösterilmediği hakkında bilgimiz yoktur. Okuyucuya *Ata Tarihi*'nde Yavuz'a ait 4 şiir bulunduğu intibaını veren böyle bir yanıltıcı bilgi eserin değerine gölge düşürmektedir (YD s. 29-30).

1. Benedek Péri Neşri ile Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çeviriyazı- Çeviri İsimli Eserin Nüsha Sayısı Bakımından Karşılaştırılması

Benedek Péri *The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition* isimli eseri 24 adet nüshadan oluşturduğunu söylemektedir. *Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çeviriyazı- Çeviri isimli* eser ise 30 nüsha esas alınarak oluşturulmuştur. Paul Horn'un *Divan-ı Selim*'in tenkitli metnini oluştururken kullandığı ve matbu nüshaya yansıttığı için temin etmediğimiz Berlin, Paris, Londra ve İsveç (Uppsala) kütüphanelerinde bulunan 4 adet nüsha bu rakama ilave edilince nüsha sayısı 34 olmaktadır. Dikkati çeken bir husus Paul Horn'un divan neşrinde kullandığı nüshalardan ikisini yani Londra ve Uppsala nüshalarını Benedek Péri'nin elde etme imkânı bulamadığını, eserinde (BP s. 18) ifade etmesidir.

2. Benedek Péri Neşri ile Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çeviriyazı- Çeviri İsimli Eserin İçerdiği Şiirler Bakımından Karşılaştırılması

Benedek Péri her ne kadar Yavuz'un bütün şiirlerini bir araya toplamak niyetiyle eseri telif etmiş olsa da bu eser YD neşrine kıyasla eksiktir. Bunların nazım şekillerine göre sınıflandırılması şöyledir:

2.1. Kasideler: BP neşrinde en başta "münacat" ve terkib-bend nazım şekliyle yazılan "naat" konulmuş, sonra "Kasidehâ" başlığı altında sıra numarası verilerek 11 adet kaside yazılmıştır. Daha sonra yine numaralandırma sistemine dâhil edilmeyerek "tevhid" ve "naat" başlığı altında iki şiir konulmuştur. Yazarın metni oluştururken kullandığı nüshada bulunan 40 beyitten müteşekkil kasideyi görmemesi ve metne dâhil etmemesinin hiçbir mantıklı izahı olamaz. Bu kaside YD neşrinde 11 nolu kasidedir ve bu eserde Y kısaltmasıyla gösterilen nüshada bulunmaktadır. Yazarın kasidelerden önce ve sonra konulan 3 şiiri kaside sıralamasına dâhil etmediği görülmektedir. 33 beyitten az oldukları için bunların kaside sıralamasına dâhil edilmediği düşünülebilir.

Her iki metinde geçen kasidelerin beyit sayıları bakımından karşılaştırılmaları şöyledir: (Aşağıda ilk yazılan YD neşrinde geçen kaside numarası, "/" işaretinden sonra konulan ikinci rakam ise BP neşrinde verilen rakamdır.)

1. 8/4 nolu kaside BP'de 25 beyit, YD neşrinde 32 beyit.

2. 5/10 nolu kaside BP'de 40, YD neşrinde 45 beyit.

3. 7/11 nolu kaside BP'de 40, YD neşrinde 41 beyit

Böylece bu üç kasidede toplam 13 beyit BP neşrinde bulunmamaktadır. BP neşrinde kasidelere dâhil edilmeyen 40 beyitlik 11 nolu kasidenin beyitleri eklenince bu rakam 53 beyte ulaşmaktadır.

2.2. Gazeller: BP'de gazellere verilen sayılar 549'da son bulmaktadır. İlk bakışta BP neşrinde bu kadar gazel olduğu anlaşılsa da durum farklıdır. Şöyle ki;

3 gazel mükerrer yazılmıştır.

YD neşrinde 117. gazel olarak geçen şiir BP'de 66 ve 95 rakamları verilerek 2 yerde mükerrer yazılmıştır.

YD neşrinde 336. gazel olarak geçen şiir BP'de 333 ve 393 rakamları altında 2 yerde yazılmıştır. Birincisi 7, ikincisi 5 beyitten müteşekkildir. Birinci gazelde redif olarak kullanılan "âmedeem" (gelmişim) fiili ikincisinde "amedeîm" (gelmişiz) şeklindedir ve fiil çoğul olarak zikredildiği için "men" (ben) zamiri yerine "mâ" (biz) zamiri kullanılmıştır.

YD neşrinde 443. gazel olarak geçen şiir BP'de 435 ve 454 rakamları altında iki yerde bulunmaktadır.

Böylece BP neşrinde 549 değil 546 gazel bulunmaktadır. Bu gazellere "Şiʿrhā ki Der-Nusḫahā-yı Dīvān-ı Sulṭān Selīm Vucūd Ne-dārend" başlığı altında gazel sıralamalarına dâhil edilmeden şiirlerin sonuna konulan ve yazma nüshaların hiçbirisinde bulunmayan ve sadece *Mecâlisü'n-Nefâis*'in Farsça çevirisinde bulunan 6 adet gazel dâhil edildiğinde rakam 552'ye ulaşmaktadır.

BP neşrinde bulunan eksik gazeller:

BP'de YD neşrinde geçen 100, 227, 298, 381, 382, 444, 506 rakamlarıyla gösterilen toplam 7 gazel yoktur. YD neşrinde 560 olarak tespit edilen gazel sayısından 2. beytinin birinci mısraında "Numāy ruḫ ki besī māh u sālhā refte" yerine "Numāy ruḫ ki besī reft k'ez-şermsārī" şeklinde geçen, bunun dışında hiçbir fark bulunmayan 414 ve 462 nolu gazellerden biri kaldırılınca bu rakam 559'a düşmektedir. Böylece BP neşri gazel sayısı bakımından YD neşrine kıyasla 7 gazel eksiktir.

Ayrıca BP neşrinde 9 gazelde 12 eksik beyit bulunmaktadır. Bunlar YD neşrinde ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

2.3. Mesnevi: YD neşrinde kaydedilen ve Feridun Bey *Münşeat*'ı ve *Ata Tarihi*'nde bulunan 1 mesnevi BP'de bulunmamaktadır.

2.4. Kıtalar: BP neşrinde 12 kıta bulunmaktadır. Bunlardan birisi 119 nolu gazelde 1. mısraın son kelimesinin "bâis" yerine "vâsıl" olarak yazılmasıyla ortaya çıkan kıtadır ve bu gazelle arasında başka hiçbir fark yoktur. BP'deki 7. kıta ise aslında kıta değil nazımdır ve

YD neşrinde nazım başlığı altında verilmiştir. Bu 2 şiir çıkarıldığında BP neşrinde kalan kıta sayısı 10 adettir ve YD neşrine kıyasla 2 kıta eksiktir.

2.5 Rubailer: Her iki neşirde de 9 rubai bulunmaktadır. Fakat BP'de sadece *Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi* ve *Ata Tarihi*'nde geçen rubai yoktur. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü F 1607 nüshasında 48b'de divanın tamamlandığını gösteren "mîm" harfinden sonra aynı hattan çıktığı anlaşılan ve muhtemelen müstensihe ait bir rubai BP'de Yavuz'a ait olduğu varsayılarak rubailer arasına dâhil edildiği için rubai sayısı 9'a çıkarılmıştır.

2.6. Matlalar: YD neşrinde bulunan 21 matladan 16 tanesi BP neşrinde bulunmaktadır. Eksik matlaların dördü sadece Feridun Bey *Münşeatı*'nda, ikisi sadece *Ata Tarihi*'nde geçmektedir.

2.7. Müfredler: YD neşrinde 7 adet müfred bulunmasına karşılık BP neşrinde sadece 1 adet müfred bulunmaktadır.

2.8. Mısralar: YD neşri'nde geçen ve *Ata Tarihi*, Feridun Bey *Münşeat*'ı ve iki yazma nüshada bulunan mısralar BP'de bulunmamaktadır.

3. BP Neşri ile YD Neşri Arasında Görülen Okunuş Farklılıkları

Bunlar iki başlık altında ele alınacaktır.

3.1. Yavuz Sultan Selim'in Farsça Divanı'nda Geçen ve Birden Fazla Yazma Nüshalarda Bulunan Şiirlerdeki Okunuş Farklılıkları.

Bunların okunması nispeten daha kolaydır. Çünkü bir müstensihin sehven unuttuğu bir kelime başka bir nüshada bulunabilir, böylece metin üzerinde fazla düşünmeye gerek kalmaz. Yine bir müstensihin cehaleti sebebiyle yanlış okuduğu için kendi yazdığı nüshaya yanlış olarak aktardığı kelimeler başka müstensihlerin nüshalarında doğru olarak bulunabilir. Bu da eserin tenkitli metnini hazırlayanlara kolaylık sağlar. Ayrıca noktaların konulmasında ihmal gösteren müstensihlerin bu eksiklikleri nokta konusunda hassas müstensihlerin nüshalarıyla telafi edilebilir. Yazısı belirsiz bazı müstensihlerin imlasındaki muğlaklık da başka nüshalara bakmakla giderilebilir. Bütün bunlar birden fazla yazma nüshada bulunan şiirlerin daha az hatalı okunmasına katkıda bulunur. Bütün müstensihlerin aynı hataya düşebileceği nadir durumlar da olabilir. Bu durumda araştırıcı, metnin anlam dünyasına ve müellifin dili kullanmasına dikkat ederek, şairin kullandığı mazmunlar dünyasına aşinalık kazanarak doğru şekli bulabilir. Bütün bu sebepler göz önüne alındığında dikkatli bir araştırıcı için hataya düşme ihtimali azalabilir.

Bunların yanlış okuma ihtimalleri tek nüshalı şiirlere göre daha azdır, bundan dolayı ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Bu kısım için BP neşrindeki şiirler bütünüyle okunup taranmamış, muhtelif zamanlarda farklı sebeplerle bu neşre göz atılırken göze çarpan hususlar yazıya geçirilmiştir. Bu örneklerden yola çıkarak BP neşrinde birden fazla yazma nüshada bulunan şiirlerdeki hataların veya farklılıkların bunlarla sınırlı olduğunu

düşünmek doğru değildir. Burada zikredilen örneklerin birkaç misli farklı okunuş veya hatalı okunuş şekli bulunabilir. Asıl hedef sadece tek nüshada yani sadece Y nüshasında bulunan şiirlerin kontrolü neticesinde ortaya çıkan farklılıkları göstermekti. O hedefe yürürken birden fazla yazma nüshalarda bulunan şiirlerle ilgili göze çarpan farklılıkların bir hayli yekûn tuttuğu görülünce bunların da ayrıca ele alınmasına karar verilmiştir. Bu makalede zikredilen bu kısımla ilgili örnekler bir giriş mahiyetinde telakki edilmelidir. Bu hususun daha sonra araştırıcılar tarafından genişçe ele alınması gerektiğini belirtmekle yetinerek örneklere geçebiliriz. Bu sehivler nazım şekillerine göre şöylece sınıflandırılabilir:

3.1.1. Terkib-bendde Geçen Sehivler

1.

Terkib-bend nazım şekliyle yazılan naat 25 adet yazma nüshada bulunmaktadır. BP neşrinde terkib-bendde geçen 30 adet Muṣṭafā kelimesini yazarın "sîn" harfiyle yazması büyük bir dikkatsizliktir. Terkib-bendin tamamında redif olarak kullanılan bu kelimenin sonundaki "est" ekinin yazılmaması da büyük bir eksikliktir, halbuki hem Paul Horn neşrinde hem de yazma nüshalarda bu ek vardır. Terkib-bendin dışında geçen 4 adet Muṣṭafā kelimesi doğru olarak "ṣâd" harfiyle yazılmıştır. Yine bu şiirde geçen maḳṣūd kelimesi de sehven sîn harfiyle yazılmıştır. Günümüzde bilgisayar ortamında metnin düzeltilmesinin son derece kolay ve külfetsiz olduğu dikkate alınınca bu yanlışların akademik bir çalışma şöyle dursun basit metinlerde bile görülmemesi gerekirdi.

2.

Ṣad ser be-ḥabbeī vu du ṣad cān be-nīm cev

Ān-cā ki ʿışḳ-ı germī-i bāzār-ı Muṣṭafā'st (YD: TB 3/2)[6]

Hz. Peygamber aşkının revaçlı pazarında yüz baş bir habbe, iki yüz can yarım arpa değerindedir.

BP'de (s. 70) ikinci mısra "Ān-cā ki ʿışḳ gerī bāzār-ı Muṣṭafā'st" şeklindedir. Vezin ve anlam bakımından doğru olması mümkün değildir. Üstelik Paul Horn neşrinde de kelime "germī" şeklinde doğru olarak yazılmıştır.

3.

Īn rūşenī ki hest ẓuhūr-ı kemāl-i ʿışḳ

Yek lemʿa ez-teşaʿşuʿ-ı envār-ı Muṣṭafā'st (YD: TB 2/4)

Aşkın kemâlinin tecellisi olan bu aydınlık Hz. Peygamberin nurlarından sadece bir

[6] TB kısaltması beytin terkib-bendde geçtiğini, ilk rakam kaçıncı bend olduğunu, ikinci rakam ise bendin kaçıncı beyti olduğunu göstermektedir.

parıltıdır.

BP'de (s. 70) teşaʿşuʿ yerine şaʿşaʿ yazılmıştır ve vezni bozmaktadır. Bu sehiv Paul Horn neşrinde de vardır ve Benedek tarafından sürdürülmüştür. Halbuki yazma nüshaların bir kısmında vezin için gerekli olan "teşaʿşuʿ" şekli bulunmaktadır.

4.

Cibrīl ez-ān zi-çarḫ furū n'āyed īn zemān

K'ū şermsār mānde zi-guftār-ı Muṣṭafā'st (YD: TB 3/6)

Cibril'in (as) şimdi gökyüzünden yere inmeyişi Hz. Peygamberin sözünden duyduğu mahcubiyetten dolayıdır.

BP'de (s. 70) "k'ū şermsār" yerine "ki şermsār" yazılması Paul Horn neşri de dâhil olmak üzere 25 yazma nüshanın hiçbirinde yoktur. Beytin anlam bütünlüğü için "k'ū" (çünkü o) şeklinde olmalıdır.

3.1.2. Kasidelerde Geçen Sehivler

Bunlar YD neşrinde verilen kaside numarasına göre zikredilecektir.

3.1.2.1. YD Neşrinde 4 Nolu Kasidede Geçen Sehivler

Bu kaside 15 adet yazma nüshada bulunmaktadır.

1.

Ān bih diger ki ḫatm-i suḫan ber-duʿa konem (YD: K 4/47)

BP (s. 77): ḫatm ber-

"Suḫan" kelimesi yazılmamıştır.

2.

K'ez-nūr-ı ḥusn-i māh-ruḫet ānçunān şeved

K'āyīnegī koned be-seḥer mihr-i enveres (YD: K 4/53)

Onun ay yüzü güzellik nuru ile öyle parlasın ki seher vakti güneş ona aynalık etsin, ışığını ondan alsın.

BP (s. 77): Ger nūr-ı (...), K'āyīne key koned

Bu sehivlerle ilgili açıklama yukarda verilmiştir.

3.1.2.2. YD Neşrinde 6 Nolu Kasidede Geçen Sehivler

Bu kaside 11 adet yazma nüshada bulunmakta, dolayısıyla metnin doğru şeklinin tespiti için fazla düşünmeye gerek kalmamaktadır. BP neşrinde kasidelerin beyit numaraları verilmediği için sadece geçtiği sayfa belirtilecektir.

1.

Be-cān helāk-i şeker-ḫande-i tu ṣad çu Mesīḥ (YD: K 6/21)

BP'de (s. 74): şeker-ḫande-i ṣad çu Meṣīḥī

"Tu" zamirinin yazılmaması vezni ve anlamı bozar. Mesīḥ kelimesinin ṣād harfiyle yazılması sehv-i kalem olsa gerek.

2.

Be-gāh-ı merḥamet u ḫulḳ u luṭf ferruḫ-ruḫ

Geh-i suvārī-i meydān-ı kīn ġażanfer-fer (YD: K 6/24)

Merhamet, ahlâk ve lütuf bakımından yüzün parıldamakta. Kin (savaş) meydanında ata binince heybetin aslan gibi.

BP (s. 74): Be-kāh-ı; ki suvārī-i

"Merhamet zamanı" (be-gāh-ı merḥamet) yerine "merhamet samanı" yazılması sehv-i kalem olsa gerek. "Geh-i suvārī-i" yerine "Ki suvārī-i" yazılması da hem vezni hem anlamı bozmaktadır.

3.

Be-ẕu'l-fiḳār-ı velāyet ki tīġ-i ġamze-i tu'st (YD: K 6/37)

BP (s. 74): Ẕu'l-fiḳār-ı

"Be-" ön eki olmayınca vezin ve anlam bozulmaktadır.

4.

Be-ḥaḳḳ-ı ʿArş ki ān hest āşiyāne-i tu (YD: K 6/41)

Aşiyaneniz olan Arş-ı Azam hakkı için

BP (s. 74): ʿizzeş ki ān hest āsitāne-i tu

"ʿizzeş" okunuşu vezni ve anlamı bozmaktadır. Āşiyāne yerine āsitāne yazan nüshalar olsa da anlam açısından problemlidir.

3.1.2.3. YD Neşrinde 9 Nolu Kasidede Geçen Sehivler

Bu kaside 10 adet yazma nüshada bulunmaktadır.

1.

Ġāfil ez-ḥālem me-şev k'ez-ġam ne-giryem zār zār

Yek nigāhī tāze kon tā ʿayş verzem ṣad tumen (YD: K 9/30)

Hazin hazin gözyaşı dökmemem için halimden gafil olma. Yeni ve taze bir iltifatınla neşe ve sevincimi kat kat arttır.

BP (s. 83): ʿayş u rezm-i

"Verzem" fiilinin başındaki vâv harfi atıf vâvı olarak düşünülünce ortaya çıkan anlamsız bir yapı. Basit bir dikkatle burada bir fiilin olması gerektiği anlaşılabilir.

Birden fazla yazma nüshada bulunan kasideler dikkatli bir incelemeye tabi tutulmamış, sadece göze çarpan bazı sehivler kaydedilmiştir. Farklılıkların buradaki örneklerle sınırlı olduğu düşünülmemelidir.

3.1.3. Gazellerde Geçen Sehiv veya Farklılıklar

1.

Bi-gẕār ṭavf-ı ḳuds-i Ḫalīl u Medīne-rā (YD: G 23/5)

BP (37/5)[7]:

"ṭavāf-ı" şekli vezni bozar. Zaten nüshaların neredeyse tamamında "ṭavf-ı" şeklinde yazılmıştır. Gazel yazma nüshaların çoğunda vardır.

2.

Çu ḫāk-i rāh-ı segān-ı der-i tu şud ser-i mā

Zi-yumn ḳalʿa-i eflāk şud musaḫḫar-i mā (YD: G 25/1)

Başımız senin kapındaki köpeklerin ayağının tozu olduktan sonra onun bereketiyle gökyüzü kalesini hâkimiyetimiz altına aldık.

BP (41/1): Zemīn-i ḳalʿa-i eflāk şud musaḫḫar-i mā

Gazel yazma nüshaların çoğunda vardır. Bir kısım müstensihler dikkatsizlikten dolayı ilk kelimeye "zemīn" şeklinde yazsalar da nüshaların çoğu "zi-yumn" şeklindedir ve anlam da bunu gerektirmektedir. "gökyüzü kalesinin zemini" bağlam ve anlam açısından problemlidir.

3.

Ey Selīm ez-dil u cān ṭālib-i yārend heme

Ger muḳīm-i ḥarem-i zuhd u eger bāde-perest (YD: G 66/5)

Ey Selim, zahitlerin hareminde ikamet edenler de şarap tiryakileri de aslında canı

[7] BP neşrinde şiirlerin beyit numaraları verilmemiştir. Bundan dolayı BP neşrinde gazel dışındaki uzun şiirler için kaynak gösterilirken sayfa numarası belirtilmiş, gazeller için ise BP'de gazellere verilen numaralar kullanılmış, daha sonra "/" işareti kullanılarak gazelin kaçıncı beyti olduğu belirtilmiştir. Gerçi BP neşrinde gazellerde de beyitlere numara verilmemiştir. Fakat gazellerin beyit sayıları az olduğu için kaçıncı beyit olduğu tarafımızdan belirtilerek öyle kaynak gösterilmiştir. Söz gelimi (BP: 37/5) veya BP (37/5) şeklinde kaynak gösterilmişse bu BP'deki numaralandırma sistemine göre 37 nolu gazelin beşinci beyti olduğunu göstermektedir.

gönülden yâri istemektedirler.

BP (67/5): Ey Selīm ez-dil u cān ṭālib-i yāriyend (یاری اند) hem

Bu beytin geçtiği gazel çoğu nüshalarda bulunmaktadır. Yazar "heme" kelimesini "hem" olarak okuyunca vezin için "yārend" kelimesine de müdahale etmiş, onu "yāriyend" şekline dönüştürmüştür.

4.

Der-reh-i ʿışḳ eger ḫāk şudem z'ān ġam nīst

Cesed-i ḫākī-i men ber-guẕer-i bād-ı ṣabā'st (YD: G 63/4)

Aşk yolunda ölüp toprak olduysam da gam değil. Çünkü topraktan yaratılan cesedim saba rüzgârının güzergâhındadır, (sevgiliden her zaman haberdar olabilir.)

BP (68/4): Cesed-i ḫākī-i men ber-guẕer ez-bād-ı ṣabā'st

Bu şekilde yazılan nüsha olsa da dil ve anlam açısından problemlidir.

5.

Bī-guneh kuştī merā ey şūḫ v'ez-bī-şefḳatī

Yād n'āmed hergizet k'ān bī-gunāh-ı men kucā'st (YD: G 94/5)

Ey şuh sevgili, haksız yere beni öldürdün. Merhametin de yok ki öldürdüğüm suçsuz âşık nerede diye sormuyorsun.

BP (81/5): Yād n'āmed her kezet k'ān bī-gunāh-ı men kucā'st

Beytin geçtiği gazel 8 adet yazma nüshada geçmektedir. "Hergizet" kelimesi iki ayrı kelime olarak hem de kef harfiyle "her kezet" olarak yazılmıştır, bu şekil dil açısından mümkün değildir.

6.

Ḫāk-i reh-i miḥnetem hecr giyāh-ı men'est

Ebr-i belā ber-serem çetr-i siyāh-ı men'est (YD: G 71/1)

Mihnet yolunun toprağıyım, üzerimde biten de hicran otudur. Başımın üzerindeki bela bulutu ise siyah çadırımdır.

BP (85/1): ḫecr

1. mısrada geçen "hecr" kelimesi yerine "ḫecr" yazılmış ki anlamsız olduğu açıktır, sehv-i kalem olsa gerek.

7.

Ez-ser-i Mecnūn bi-burd sāye-i iḳbāl-i ʿışḳ[8]

Her ki be-ṣaḥrā-yı ʿışḳ mūy-ı sereş-rā suturd (YD: G 140/5)

Aşk sahrasında başındaki saçları tıraş ettiren kişi aşkın kutlu gölgesini Mecnun'un başından alıp götürmüştür.

Yār çu sāḳī şeved ʿāşıḳ-ı yek-reng nīst

Her ki mey-i ṣāf-rā bāz şināsed zi-durd[9] (YD: G 140/6)

Saki sevgili olunca, saf şarapla tortusu arasında ayırım yapan kişi gerçek âşık olamaz.

Bu iki beytin mısra sıralaması BP neşrinde bağlam ve anlamın kabul etmeyeceği yapıdadır ve şu şekildedir:

Yār çu sāḳī şeved ʿāşıḳ-ı yek-reng nīst

Her ki be-ṣaḥrā-yı ʿışḳ mūy-ı sereş-rā suturd (BP: 148/5)

Saki sevgili olunca, aşk sahrasında başındaki saçları tıraş ettiren kişi gerçek âşık olamaz.

Ez-ser-i Mecnūn bi-burd sāye-i iḳbāl-i ʿışḳ

Her ki mey-i ṣāf-rā bāz şināsed zi-durd (BP: 148/6)

Saf şarapla tortusu arasında ayırım yapan kişi aşkın kutlu gölgesini Mecnun'un başından alıp götürmüştür.

"Ez-ser-i Mecnūn..." mısraı sadece iki yazma nüshada bulunmaktadır. Péri bu iki beyti bu şekilde kaydetmiş, beyitlerin anlamı ise hemen alt kısmına tarafımızdan eklenmiştir. Mısraların bu şekilde yerlerinin değişmesiyle oluşan bir yapının siyak ve sibak dikkate alındığında doğru olmadığı YD neşrindeki sıralamanın doğru ve tutarlı olduğu her iki anlam karşılaştırıldığında bariz olarak görülmektedir. Bütün bunlar yazarın metni neşretmek için emek sarf etse de metnin anlam dünyasını göz ardı ettiğini göstermektedir.

8.

Raḥm kon ey ḥūr-peyker ber-dil u cān-ı Selīm

Īnek ez-behr-i şefāʿat çeşm-rā ḫūn-rīz kerd (YD: G 141/6)

Ey huri gibi güzel sevgilim, Selim'in gönlüne ve canına merhamet et. Baksana, şefaat dilemek için kanlı gözyaşları akıtıyor.

BP (150/6): Īn ki ez-behr-i

[8] Bu mısra sadece iki yazma nüshada bulunmaktadır.

[9] Beyit 3 adet yazma nüshada bu şekilde bulunmaktadır.

Bu gazel 9 adet yazma nüshada geçmektedir. Anlam ve imla "īnek" (işte, baksana) şeklinin doğru olduğunu göstermektedir.

9.

Der-kūhsār-ı ibtilā mītīn rehāndeş[10] ez-cefā

Ey cān-ı Şīrīn būsehā ber-tīşe-i[11] Ferhād dih (YD: G 496/6)

Aşk dağında Ferhad'ı cefadan külünk kurtardı. Ey Şirin'in canı, Ferhad'ın külüngüne bûseler gönder.

BP (490/6):

Der-kūhsār-ı ibtilā muftī rehāndīş ez-cefā

Ey cān-ı Şīrīn būsehā ber-tīşe-i Ferhād dih

Bu gazel çok sayıda nüshalarda geçmektedir. Bazı nüshalarda geçen ve BP neşrinde tercih edilen "muftî rehândîş" (müftü onu kurtarıyordu) ibaresi her ne kadar "müftî" kelimesinin "bedava, karşılıksız, zahmetsiz" anlamları bulunsa da doğru gözükmemektedir. Ferhad'ı cefadan kurtaran müftü değil külünktür.

10.

ʿĀşıḳī k'ez-kūy-ı cānān raġbet-i reften koned (YD: G 170/1)

BP (201/1): ʿAşkī

9 nüshada geçen bu gazelin matla beytinin ilk kelimesinin BP'deki okunuşu baskı hatası ve dalgınlık eseri olmalıdır.

11.

Ez-levḫ-i ser-i ḫākem koned (YD: G 169/4)

BP (200/4): ḥākim koned

Bunları da sehv-i kaleme atfetmek gerek.

12.

Her perī-rā be-temāşā-yı men ufted meylī

Şukr dīvāne çunān geşt ki ṭıflān bi-remend (YD: G 194/4)

Her peri gibi güzelin beni seyretmeye meyli ve arzusu var. Şükürler olsun ki deliler

[10] 4 yazma nüshada "muftī rehāndīş", 3 yazma nüshada "mītīn rehāndeş", 3 farklı yazma nüshalarda ise "maʿnī rehāndīş", "şāyed rehāndīş", "maʿnī rehāned" şeklinde geçmektedir.

[11] 4 yazma nüshada "būsehā ber-tīşe-i", 1 yazma nüshada "ber-behā ber-tīşe-i", Paul Horn neşrinde ise "būyhā ber-teşne-i" şeklinde geçmektedir.

bu derece cinnete müptela olunca çocuklar ürküp kaçarlar.

BP (205/5): Şukr dīvāne çunān geşt ṭufeylān bi-remend

11 nüshada geçen bu gazelin bir nüshasında beytin ikinci mısraının BP'deki gibi yazılması yazarı haklı göstermez. Çünkü delilerden kaçanlar davetsiz misafirler (tufeylân) değil çocuklardır (tıflân).

13.

Be-ḥalḳ-ı teşne-i men nīst derḫor āb-ı tīġ-i tu

Ṭınābī ḫᵛāhem ez-dār-ı melāmet der-gelū-yı ḫod (YD: G 207/7)

Suya hasret boğazım senin kılıcının suyuna lâyık değil. Ben melamet darağacında boğazıma takılacak ip istiyorum.

BP (222/7): Be-ḫalḳī; der-ḫorāb-ı

14 adet nüshada geçen gazelin bu beytinin imlasında "ḥalḳ" (boğaz) yerine "ḫalk" (halk, insanlar) yazılması, iki kelimenin "der-ḫorāb-ı" şeklinde bitişik yazılması dikkatsizlik sonucu olmalıdır.

14.

Ez-ʿārifī be-milket-i Ḫāḳān ne-mī-dehed (YD: G 184/7)

BP (232/7): Ḫāḳānī

"Ḫāḳānī" şekli vezni bozmaktadır.

15.

Mī-koned secde be-miḥrāb-ı du ebrū ān çeşm

Dōstān behr-i Ḫudā mest-i meveddet nigerīd (YD: G 222/4)

Sevgilinin gözü iki kaşının mihrabına doğru secde ediyor. Dostlar, Allah için bakın da muhabbet sarhoşu nasıl olurmuş görün.

BP (244/4): hest muʾeddeb

Gazel yazı stili gayet açık ve belirgin olan bir nüshada bulunmaktadır. "mest-i meveddet" yerine "hest muʾeddeb" şekli anlamsızdır. Üstelik "meveddet" kelimesindeki "t" harfinin iki noktası açıkça görülebilmektedir.

16.

Dāmen-i ṭurra-i çun şeb be-ruḫ-ı rūz keşīd

Ẓulmet u nūr be-hem sāḫt murekkeb nigerīd (YD: G 222/5)

Gece gibi siyah turrasını gündüz gibi yanağının üzerine sarkıttı. Bakın ki karanlıkla

ışığı nasıl bir araya getirmiş.

BP (244/5): Meh-i men ṭurra-i

Gazel sadece minyatürlü nüshada bulunmaktadır. Harfler net yazılmadığı için "dāmen-i" kelimesi "meh-i men" olarak da okunabilir. Vezin açısından her iki okunuş problem oluşturmaz. Anlam açısından BP'nin tercih ettiği şekil daha tutarlıdır. Böyle olunca birinci mısraın anlamı "Ay yüzlü sevgilim gece gibi siyah turrasını gündüz gibi yanağının üzerine çekti." şeklini almaktadır.

17.

Rūzī ne-kūftem kef-i ġam ber-def-i neşāṭ

K'ez-āftāb u māh celācil ne-sāḫtem (YD: G 339/2)

Gam eli ayasıyla neşe define hiçbir gün vurmadım ki güneş ve ay o defin çıngırakları olmasın.

BP (336/2): Ger āftāb u

Gazel 7 nüshada bulunmaktadır. Paul Horn neşrinde 205 numaralı bu gazelde de "k'ez" yerine "ger" yazılmıştır. Beyte Tarlan Hoca "Bir gün gam elini neşat define vurmadım ki güneş ve ayı o defin zilleri yapmamış olayım" şeklinde anlam vermektedir. Dolayısıyla ikinci mısrada şart anlamı bulunmamaktadır. Yazar Paul Horn neşrini doğru kabul ederek oradaki şekli korumuştur.

18.

Yā Rab me-bād kes çu Selīmī zi-ḫod ḫacil

V'ez-luṭf-i yār-i cānī-i ḫod nā-umīd hem (YD: G 373/7)

Ya Rab, kimse Selim gibi kendinden utanacak vaziyete düşmesin ve cananından ümidini kesmesin.

BP (382/7): V'ez-luṭf-i yār cāy-ı ḫod nā-umīd hem

Anlam açısından bu okunuş kısmen doğru olarak görülebilse de vezin açısından mümkün değildir. Şiir 3 adet yazma nüshada bulunmaktadır. Yazarın "cānī" kelimesinin cinayet eden anlamını düşündüğü, bundan dolayı kelimeyi "cāy" şeklinde kendince anlamlı bir şekle çevirdiği düşünülebilir. "Yār-ı cānī" can dostu demektir.

19.

Aḥvāl-i ḫ̌īş veh be-çi rū gūyemet demī

Tu nāzikī çi-gūne şevī rāz-dār-ı men (YD: G 441/4)

Yazık, kendi halimi sana bir an nasıl söyleyeyim. Sen çok naziksin, nasıl bana sırdaş olabilirsin?

BP (431/4) Aḥvāl-i ḫ̬ˇīşī; sūy-ı rāz-dār-ı

3 yazma nüshada bulunan bu gazelin 1. mısraındaki "ḫ̬ˇīşī" kelimesinin "y" harfi ilavesiyle yazılması vezin için problem oluşturmasından başka anlam açısından da problemlidir. 2. Mısrada geçen "şevī" fiilinin "sūy-ı" şeklinde yazılmasının anlam açısından hiçbir haklı sebebi yoktur. Mısranın anlamlı olabilmesi için mutlaka bir fiil bulunmalıdır.

20.

Bi-y-ā zi-perde birūn tā ki Zuhre vu ḫurşīd

Çu māh-ı ʿīd dehendet be-nev beşāret-i ḥusn (YD: G 462/3)

Gel, perdeden dışarı çık, çünkü zühre ve güneş, bayram hilali gibi sana yeniden güzelliğin müjdesini verirler.

BP (419/3): dehenet

Paul Horn neşrinde de "dehendet" yazılıdır, vezin ve anlam böyle olmasını gerektirmektedir.

21.

Be-ser-mestān çi mī-gūyī ḥadīṯ-i dunyī ey zāhid

Der-ān menzil ki bāşed ḥāl ḳadrī nīst dunyā-rā (YD: G 6/2)

Ey zahit, sarhoşlara niçin dünya ile ilgili konulardan bahsediyorsun? Vecd ve hâlin olduğu yerde dünyanın değeri olur mu?

BP (7/2): ḥadīṯ-i dīnī ey zāhid

20 yazma nüshada geçen bu gazelde ikinci beyitte geçen "dunyī" kelimesi 2 yazma nüshada "dīn" olarak yazılmıştır. Paul Horn ise neşrettiği *Yavuz Divanı*'nda 10 nolu gazelde geçen bu kelimeyi "dīnī" olarak kaydetmiş, Benedek Péri de aynı şekli korumuştur. İkinci mısranın sonunda geçen "dunyā" kelimesi de dikkate alınmamış gibidir. Halbuki "dunyā" (دنیا) kelimesi elif-i maksûre ile (دنیی) şeklinde de yazılabilmektedir. Ali Nihat Tarlan'ın *Yavuz Divanı* tercümesinde[12] (1946 s. 20) beyte her iki kelimenin "dünya" olduğu göz önüne alınarak anlam verilmiştir. Zaten başka şekilde düşünmek bağlam açısından tutarlı olmaz.

Sadece Tahran, Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrâ-yı İslamî, Ms. 13392 nüshasında bulunan gazellerde geçen iki beyitte de benzer sehivli okuyuş sürdürülmüştür:

Goftem zi-ġam-ı dunyī vu dīn vā-rehedem dil

Ān fikr-i muḥāl'est u ḫ̬ayāl-i ʿabes-est īn (YD: G 463/4)

Dünya ve din derdinden gönlü kurtarayım dedim, fakat bu olmayacak bir düşünce

[12] Ali Nihat Tarlan, *Yavuz Sultan Selim Divanı* (Türkçe tercümesi), (İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1946).

ve boş bir heves.

BP (403/4): ġam-ı dīnī vu dīn

Böyle bir atıf grubu (dînî ve din gamı/derdi) olamayacağını bilmek için Farsça bilmeye de gerek yoktur.

**

Miskīn men-i āvāre der-īn dunyī-i fānī

Nevmīd zi-ḫod gum-şude-i rāh-ı civānī (YD: G 541/1)

Bu fani dünyada derbeder olmuş zavallı ben, gençliğin taşkınlığıyla yolunu kaybetmiş, kendinden umudunu yitirmiş.

BP (525/1): der-īn denī fānī

BP neşrinde tek "y" ile yazılan kelimeyi "dunyī" olarak okumak mümkün değildir. "Dunyā" kelimesinin elif-i maksûre (ى) ile yazıldığı dikkate alınmamıştır. Burada da vezin ve anlamın kabul etmeyeceği bir okuyuş tercih edilmiştir.

3.1.4. Matlalarda Geçen Sehivler

1.

Me-gū der-ʿışḳ eşk-i surḫ u rūy-ı zerd mī-bāyed

Ki īn der-ʿāşıḳī daḫlī ne-dāred derd mī-bāyed

YD neşrinde Metâliʿ başlığı altında 1. matla olarak kaydedilen bu beyitte geçen "zerd" ve "derd" kelimelerinin BP neşrinde (s. 286) "çerdī" ve "derdī" olarak yazılması da vezin için problemlidir. Anlama da bir katkısı yoktur.

2.

Murdeem der-vādī-i hicrān bi-mānd aʿżā-yı men

Dāġhā-yı tāze zāġānend ser-tā-pāy-ı men

Bu matlada geçen "aʿżā" kelimesinin BP'de (s. 288) "aʿẕā" olarak yazılması sehv-i kalem olsa gerek.

3.2. Sadece Tahran, Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrâ-yı İslamî, Ms. 13392 Nüshasında Bulunan Kasidelerdeki Okunuş Farklılıkları.

110 varaktan müteşekkil bu nüsha 2 kısımdan meydana gelmektedir. İlk kısmı kafiye sırasına göre dizilmiştir ve 277 gazel içermektedir. 49a'dan sonraki ikinci kısımda ise bir kısmı diğer nüshalarda bulunan, diğer bir kısmı ise sadece bu nüshada bulunan şiirler kafiye sırasına konulmadan karışık olarak düzenlenmiştir ve farklı nazım şekilleri içermektedir. Bu nüshayı diğer nüshaların tamamından farklı bir konuma çıkaran şey başka hiçbir yazma nüshada bulunmayan 6 kaside, 143

gazel ve 9 matla beytinin sadece bu nüshada bulunmasıdır.

Nüshanın imlası hakkında genel olarak şunlar söylenebilir: Bazı harflerdeki noktaların konulmasında ihmalkâr davranılmış, kendinden sonraki harflerle bitişmeyen bazı harfler bile bitiştirerek yazılmıştır. Yazılışı birbirine benzeyen harflerin arasını ayırmak bazı yerlerde oldukça müşkül bir yapıdadır. Ayrıca nadir bazı yerlerde de müstensihin yazısını teşhis edebilmek oldukça zordur, çünkü imla son derece muğlak ve belirsiz bir hüviyettedir. Bütün bunlar göz önüne alınınca bu nüshadaki şiirlerin doğru olarak okunabilmesi bazı yerlerde uzun ve yorucu bir gayreti gerektirmektedir. Bazı durumlarda bu gayretlerin de bir işe yaramadığını söylemek gerekir. Bu nüshadaki şiirler şayet diğer nüshalarda bulunuyorsa metnin imlası problem oluşturmaz. Ama aynı şeyi sadece bu nüshada bulunan şiirler için söylemek mümkün değildir. Bunların bir kısmının müstensihin imla özelliklerine aşinalık kazanılarak aşılması mümkün olsa da önemli bir kısmının anlam merkezli düşünülerek çözülmesi gerekmektedir. Bunun için de şairin üslubuna, şiirindeki anlam dünyasına ve kullandığı mazmunlara aşina olmak önem arz etmektedir.

Ayrıca yarı harflerinin noktayla birbirinden ayrıldığı Arap alfabesiyle yazılan bir metnin birçok ihtimaller arasında doğrusunu tespit edebilmek de oldukça zordur. Bazı yerlerde ihtimallerden biri tercih edilse de bu diğer okunuş ihtimallerinin her zaman yanlış veya hatalı olduğu anlamına gelmez. Sözgelimi noktaların konulmadığı bir kelimede karşımıza kelimenin "çeşm, ḥışm, ḫaşem, cism" gibi anlamlı okunma ihtimalleri ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bağlam ve vezin dikkate alınarak bunlardan biri tercih edilecektir.

Bu nüshanın okunmasında YD neşri ile BP arasında görülen farklılıklar müstakil olarak ele alınmayı hak edecek boyuttadır. Bazı yerlerde her iki kitaptaki okunuş şekilleri kendince tutarlı bir anlam taşıyabilmekte, bazı durumlarda ise bu mümkün olmamaktadır. Netice olarak BP neşri ciddi ve kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmalıdır.

Aşağıda bu nüshada bulunan kasidelerin okunuşu ve yazıya aktarılışı hakkında her iki neşirdeki farklılıklar gösterilecek, bunlardan hangisinin doğru veya tercihe şayan olduğu ele alınacaktır. Bu makalenin muhataplarının ortalama bir Farsça bilgisine sahip oldukları düşünülerek ayrıntılı açıklamalardan sarfınazar edilecek, kısa açıklamalarla yetinilecektir. Kasidelerden hemen sonra sadece bu nüshada bulunan gazellerden 1 tanesi, redif olan kelime bütün beyitlerde YD neşri ile ve BP neşrinde birbirinden farklı okunduğu için bu makalede ele alınacak, diğer gazeller ise bir sonraki çalışmada sınıflandırılarak verilecektir.

BP neşrindeki Farsça şiirler yazma nüshalardan Fars alfabesine nüsha farklılıkları gösterilmeden aktarılmıştır. Bu durum eserin tenkitli bir metin olmadığını, yazarın kendince makul gördüğü bir şekli tercih ederek yazıya aktardığını göstermektedir. Yazarın bu tercihini hangi kriterlere göre kullandığını bilmek mümkün değildir. Ayrıca metnin yazıya aktarılması yazarın metni nasıl anladığını veya doğru anladığını göstermez. Yanlış

aktarılan yerlerin bir kısmı anlam ve vezin bakımından ciddi problemler taşımaktadır. Yazar neşrettiği kitabın son kısmında şiirlerin veznini gösterse de bu durum bütün mısraların vezne göre okunduğunu göstermemektedir. Kitapta çok nadir yerlerde vezin için metne eklemeler yapılmış ve bunlar köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir. Fakat vezne uymayan, eksik olduğu halde köşeli parantez içinde ilave yapılmayan veya dipnotta herhangi bir ifade bulunmayan yerler bir hayli fazladır. Farsça metnin (şiirlerin) tamamında dipnot konulmadığını söylemek meseleyi göstermek açısından yeterlidir.

Sadece bu nüshada geçen kasidelerden 40 beyitlik olan bir kaside metne dâhil edilmediği için o kasidedeki okunuş farklılıklarından bahsetmemize imkân yoktur. Bu nüshanın imlasının kendine has bazı problemli alanları olduğu yukarıda zikredilmişti. Bu kasideler tek bir yazma nüshada bulunduğu için başka nüshalardan kontrol edilmesi de mümkün değildir. Bundan dolayı bu nüshada bulunan şiirlerin okunuşu veya yazıya aktarılışı hakkında YD neşri ile BP neşri arasında görülen farklılıklar dikkatli ve ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Bununla beraber gözden kaçan hususların bulunması da imkân dâhilindedir. Bu kasidelerin beyit numaraları YD neşrinde gösterildiği için hangi beyitte geçtiği parantez içerisinde belirtilecektir. BP neşrinde ise kasidelerin beyit numaraları olmadığı için sadece geçtiği sayfa numarası zikredilecektir. Bu kasideleri YD neşrinde geçen numaralandırma sistemine göre şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

3.2.1. YD Neşrinde 10 Nolu Kasidede Bulunan Okunuş Farklılıkları

Bunlar herhangi bir sınıflamaya tabi tutulmadan maddeler halinde sıralanacaktır.

1.

Cān ez-şikenc-i ṭurreet āzurde-i belā'st

Bārī me-dih zi-nāz be-nergis ḫumār hem (YD: K 10/12)

Can, senin kakülünün cenderesinde acı çekmede, bari naz ile nergis gözlerine baygın bakışlar verme.

BP (s. 79): Bārī bi-dih

Saçlar zaten âşığa eziyet verince mahmur gözlerin de âşığı incitmemesini temenni etmek daha mantıklı olur. Dolayısıyla fiilin olumsuz şekli "me-dih" tercih edilmelidir. İmla açısından da bu daha doğru görünmektedir.

2.

Ḫurşīd-i evc-i ḥusn meh-i āsmān-ı luṭf

Dur-dāne-i cihān ḫalef-i rūzgār hem (YD: K 10/20)

Güzellik zirvesinde güneş, lütuf göğünde ay, dünyada benzersiz inci, zamanın padişahı odur.

BP (s. 80): ṣadef-i rūzgār

Yazı belirsiz olduğu için "melef, ḥalef, ṣadef, ḫalef" şeklinde okunabilir. Anlamla birlikte metnin siyak ve sibakı belirleyici olmaktadır. Zamanın incisi değil de incinin kabuğu olan "sadef-i" şeklindeki bir anlam övgü için kullanılmaya elverişli değildir.

3.

Ṣāhān-ı rūzgār konend er-çi ḳatl-i ḫalḳ

Hem ḥukmeşān [revān] be-ṣıġār u kibār hem (YD: K 10/27)

Zamane padişahları her ne kadar halkı öldürse de hem fermanları küçük büyük herkesi kapsarsa da...,

BP (s. 80): Ḥaşem u ḥukmeşān be-ṣıġār u kibār hem

Metinde vezin ve anlam için ilave edilmesi gereken bir kelime vardır. Bu kelimenin bağlam dikkate alındığında "revān" olması mantıklıdır. Péri'nin bu eksikliği "hem" kelimesini "ḥaşem?" okuyarak gidermeye çalışmış olduğu düşünülse de yine anlam ve vezin problemi devam etmektedir.

4.

Türkī'st çeşm-i tu ki be-fenn-i bahādırī

Merdum-kuş-est u ṣaf-şiken u cān-şikār hem (YD: K 10/28)

Senin gözün, insanları kırıp geçiren, düşman saflarını yaran ve canları avlayan cengâver bir Türk'tür.

BP (s. 80): be-ʿayn-i bahādırī

Metnin imlasında açıkça "fen" yazılıdır. Zaten anlam da bunu gerektirmektedir.

5.

Ez-luṭf-i tu nesīm-i seḥergāh nukhetī

Yek nisbetī zi-zulf-i tu misk-i Tatār hem (YD: K 10/30)

Seher yeli senin lütfundan bir kokucuktur. Tatar miski de senin saçından bir esinti.

BP (s. 80): sehergāh ne-goftī

"Nukhetī" kelimesindeki "h" harfinin yazılışı aşikâr olmadığı için yazar tarafından "f" olarak okunmuş, bu da kelimenin "ne-goftī" olarak okunmasına sebep olmuş gibidir. Fakat anlam merkezli düşünülünce "ne-goftī" (söylemedin) fiilinin bağlamla ilgisi bulunmamaktadır.

6.

Der-ḥusn nīst hemçu tuyī gerçi nīz yekī'st

Maẓlūm-ı ʿāşıḳī çu men-i ḫāksār hem (YD: K 10/34)

Güzellikte senin bir eşin ve benzerin olmadığı gibi zavallı, mazlum bir âşık olarak benim de âşıklıkta emsalim yok.

BP (s. 80): nīz nīst

İmla belirsiz, kelime "yekī'st" şeklinde görünüyor. Fakat Péri'nin "nīst" şeklinde okumasının anlam açısından daha tutarlı olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre anlam "Evet, güzellikte senin gibi birisi yok, aynı şekilde mazlum bir âşık olarak benim gibi zelîl bir âşık da yok."

7.

Vaṣfet çi-sān konem ki tu ez-nāzikī be-ḫışm

Kerdī melūl z'ān buvedet neng u ʿār hem (YD: K 10/36)

Seni nasıl anlatabilirim ki, sen nezaket ile öfkeyi bezdirmişsin. Bundan dolayı öfke senden utanır ve hicab eder olmuş.

BP (s. 80): ez-nāzikī-baḫş

Bu şekil vezin bakımından doğru olmadığı gibi nüshanın imlasında kelimenin sonunda "mîm" harfi vardır. Anlam açısından "ez-nāzikī-baḫş" şeklinin pek tutarlı bir yapı oluşturduğunu söylemek mümkün değildir.

8.

Dīger bi-gūyemet suḫanī çend gūş kon

Her çend şūḫ u ʿişvegerī ḥīlekār hem (YD: K 10/37)

BP (s. 80): suḫanī gūş

1. mısrada "çend" yazılmaması vezni ve anlamı bozmaktadır.

9.

Aynı kasidenin 45. beytinin 2. mısraında da "konem" yazılmamış. Kitabın tamamında görülen bu tarz eksik kelimelerin çokluğu metin neşrinde dikkatli davranılmadığı izlenimini vermektedir.

10.

Behr-i Ḫudā zi-vaṣl-ı ḫodem behremend sāz

Der-dest-i men ne-mānd diger iḫtiyār hem (YD: K 10/46)

BP (s. 81): ez-vaṣl-ı

"Zi-vaṣl-ı" yerine "ez-vaṣl-ı" okunursa vezin bozulmaktadır. Dikkatsiz bir okuyuş sonucu "Ḫudā" kelimesinin sonundaki elif sehven "zi-" ekinin başına getirilerek "ez-" okunmuş, vezin nazara alınmamıştır.

11.

Ez-ġam şudem helāk be-defᶜ-i cunūn-ı ḫ̬ᵛīş

Ne-gẕāriyem ki bāde konem zehr-i mār hem (YD: K 10-48)

Aşk derdiyle helâk oldum. Bırakmıyorsun ki deliliğimi def etmek için şarabıma yılan zehiri katayım.

BP (s. 81): bāre konem

"Bāre" okununca kelimenin anlamı beytin bütünlüğüyle uyumsuz olmaktadır. Ayrıca imladan harfin "dâl" olduğu yani "bāde" okunması gerektiği anlaşılmaktadır.

12.

Estaġfiru'llāh ez-mey-i ᶜışḳ-ı tu bī-ḫodem

Çendān ḥicāb-ı tohmet niyem hūşyār hem (YD: K 10/50)

Allah affetsin! Senin aşkının şarabıyla kendimden geçmişim. Ayık olmadığım için töhmetten hicab edecek durumda bile değilim.

BP (s. 81): Çend ez-ḥicāb nīst niyem hūşyār hem

Harfler bitiştirilerek yazıldığı için "çendān kelimesi " çend ez-" olarak okunabilse de müstensihin imlasına dikkat edilirse harfin nûn olduğu anlaşılmaktadır, dolayısıyla "çendān" okunması gerekmektedir. "Nīst" kelimesinin "tohmet" olarak okunması imladan yola çıkarak imkân dâhilinde olsa da vezin açısından mümkün değildir. İkinci mısranın "Çendān ḥicāb nīst niyem hūşyār hem" okunması durumunda beyte şöyle anlam verilebilir:

Her ne kadar aklım başımda (hüşyar) olmadığım için hicap duymasam da senin aşkının şarabıyla kendimden geçtiğim için Allah'a istiğfar ediyorum.

13.

Ey luṭf u merdumī ki tu dārī ᶜaceb be-men

Ez-men eger edeb konedet şermsār hem (YD: K 10/51)

Sevgilim, bana gösterdiğin onca lütuf ve insaniyetten dolayı edebimden sana karşı oldukça mahcubum.

BP (s. 81): În luṭf u merdumī ki dārī ᶜacīb nīst

Mısrada "tu" var, olmaması vezni bozar. Ayrıca Péri'nin "ey" yerine "īn" okuyuşu imla ve anlam açısından doğrudur.

14.

Aynı kasidenin 52. beytinde geçen "çunān" kelimesinin yazılmaması anlamı ve vezni bozmaktadır.

15.

Tā resm-i hecr hest der-āyīn-i ehl-i ʿışḳ

Tā dilberī nīkū'st zi-her gul-ʿiẕār hem (YD: K 10/58)

Aşıkların töresinde ayrılık adet oldukça, her gül yanaklı güzel alımlı bulundukça...

BP (s. 81): resm be-hecr hest

İmlada "hecr" kelimesinin başında "b" harfi bulunmamaktadır. "Be-hecr" şekli, vezni anlamı bozar.

16.

Ḥusnet ziyāde bād u merā mihr-i ʿışḳ-ı tu

İḳbāl hem-nişīn buvedet baḫt yār hem (YD: K 10/62)

Senin güzelliğin, benim ise sana olan aşkım tutkum ziyade olsun. Talih sana yoldaş ve baht da arkadaş olsun.

BP (s. 81): Ṣıfat ziyāde bād

Yazma nüshada nokta konulması hususunda ihmalkâr davranıldığı için yazar anlamı dikkate almayarak "ḥusnet" kelimesini "ṣıfat" olarak okumuştur. "Sıfat ziyade olsun" şeklinde bir anlam ortalama bir bilgi sahibi tarafından bile kabul edilemeyecek bir yapıdadır.

3.2.2. YD Neşrinde 12 Nolu Kasidede Bulunan Okunuş Farklılıkları

40 beyitlik 11 nolu kaside Y nüshasında olduğu halde sehven BP neşrine alınmadığını yukarıda söylemiştik. 12 nolu kasidedeki okunuş farkları maddeler halinde şöyledir:

1.

Gerdīde zi-sevdā-yı ser-i zulf-i nigārī

Şeydāyī vu maẓlūm u giriftār benefşe (YD: K 12/3)

Bir güzelin zülfü sevdasıyla dolaşmakta perişan, mağdur ve âşık menekşe.

BP (s. 84): Gerdīde rusvāy-ı ser-i zulf-i nigārī

Anlam açısından kısmen tutarlı olarak düşünülebilse de imlaya dikkat edilse "r" veya "z" (nokta konulmadığı varsayılsa), bir de "dâl" harfi olduğu açıkça görülmektedir, ayrıca "zi-sevdā-yı" yerine "rusvāy-ı" şeklinde okunursa vezin bozulmaktadır. Ayrıca "gerdīde" kelimesinin "olma, değişme, bir halden bir hale dönme" anlamları göz önünde bulundurulursa beytin, "Menekşe, bir güzelin zülfü sevdasıyla perişan, mağdur ve meftun olmuş." şeklinde çevrilmesinin daha isabetli olacağı söylenebilir.

2.

Bu kasidenin 7. beytinde "bi-şkuft" yerine "şukuft" yazılmıştır, vezin bozulmaktadır.

3.

Dūd-ı dilem ez-dāmen-i zulfet ne-şeved dūr

Gerçi dehedet z'āteş-i ruḫsār benefşe (YD: K 12/14)

Her ne kadar ateş gibi yanağından sana ateş verse de menekşe, yüreğimin dumanı senin saçının ucundan uzaklaşmaz.

BP (s. 85): zulfet şeved dūr; demedet

Birinci mısrada anlam düşünülmese de vezin için bir eksikliğin olduğu düşünülmemiş, imlada açıkça "nûn" harfi görüldüğü halde olumsuz fiili (ne-şeved), olumlu (şeved) olarak yazılmakta beis görülmemiştir. Dehedet/demedet şekilleri anlam açısından fazla bir problem oluşturmaz, fakat bağlam açısından "dehedet" şekli daha tercihe şayandır.

4.

Ān ʿişve-numāyī ki buved gāh-ı girişme

Bā-āyine-i rū'ş be-guftār benefşe (YD: K 12/17)

Nazlanırken gösterdiği o cilveler ile onun yüzü aynasıyla konuşmada menekşe.

BP (s. 85): Āh ʿişve-numāyī; āyīne-i rūyeş

İlk kelimenin "ān" yerine "āh" okunması bağlam açısından tutarlı değildir, zaten imlada "nûn" harfi açıkça görünmektedir. İkinci mısrada "rūyeş" yazılması anlam açısından problem oluşturmaz, fakat vezni bozar.

5.

Şūḫī ki buved der-çemen-i ḥusn u cemāleş

Bā-dūd-ı dil-i ḫalḳ-ı hevā-dār benefşe (YD: K 12/19)

Âşıkların yüreğinin dumanı ile sevgilinin hüsün ve cemal bahçesinde yetişen şuh bir güzeldir menekşe.

BP (s. 85): Bā-derd-i

İmlada açıkça "vâv" harfi görüldüğü için kelime "dūd" (duman) olarak okunmalıdır, "derd" şeklinde okunmasının anlam bakımından kabul edilebilirlik sınırları içerisinde olduğu söylenebilir.

6.

V'ez-nukhet-i gīsū-yı tu tā yāft nesīmī

Dāred zi-hem-āġūşī-i gul ʿār benefşe (YD: K 12/24)

Senin saçının güzel kokusundan bir esinti aldığından beri gül ile kucak kucağa oluşundan utanır menekşe.

BP (s. 85): V'ez-nigeh-et; hem-āġūş-i gul

"Nukhet" yerine "nigehet" yazılması veznin ve anlamın kabul sınırlarını aşar. Saçın kokusu olur, bakışı değil. İkinci mısradaki "āġūşī" kelimesindeki "y' harfinin yazılmaması vezni bozduğu gibi anlamı da tutarsız hale getirmektedir.

7.

Ez-ʿadl-i tu imrūz felek ber-ser-i ʿuşşāḳ

Çetrī'st ki dāred be-ser-i ḫār benefşe (YD: K 12/25)

Senin adaletin sayesinde gök aşıkların başı üstünde, dikenin yanı başındaki menekşe gibi bir çadırdır.

BP (s. 85): Çīzī'st ki

Çetrī'st (bir çadırdır) yerine çīzī'st (bir şeydir) yazılmış. İmlada kelimenin "çetrī'st" şeklinde olduğu açıkça görülmektedir. Anlam bakımından böyle bir ihtimalin kabul edilmesi de mümkün değildir.

8.

Bu kasidenin 26. beytinde geçen "şud" kelimesi yazılmaması vezni ve anlamı bozar.

9.

Z'ān dem ki şud ez-çīden-i ān dest-bū rence

Bi'llāhi ki bā-men şude aġyār benefşe (YD: K 12/33)

O güzel kokulu kırlangıç kavununu toplamamdan incindiğinden beri, vallahi bana yabancı olmuş menekşe.

BP (s. 86): dest-i tu

Noktalar konulmadığı için "dest-i tu" şeklinde okunabilir ve daha tutarlı olur. Anlam "Menekşe toplarken senin elin incindiğinden beri ben ondan soğudum (vallahi bana yabancı olur menekşe)" şeklini alır.

3.2.3. YD Neşrinde 13 Nolu Kasidede Bulunan Okunuş Farklılıkları

1.

Ḫaste-i çeşm-i belā-cūy-ı tu-rā nergis-i mest

ʿAlemī ḫāk-i şehīdān-ı ġamet-rā lāle (YD: K 13/12)

Senin belalı gözün hastası mahmur nergis, senin aşkın yolunda şehit düşmüşlerin mezarı başında ise sancaktır lâle

BP (s. 87): Ḥaste; şāh-ı şehīdān

İlk kelimenin "ḥaste" olarak yazılması sehv-i kalem olsa gerek. "Ḫāk-i şehīdān" yerine "şāh-ı şehīdān" yazılması da sehivdir, çünkü kelimenin yazılışı açıktır, "şāh" okunması mümkün değildir.

2.

Veh ki ez-tīġ-i ġam u ḫancer-i bī-raḥmī-i tu

Şude ṣad pāre zi-hicrān çu dil-i mā lāle (YD: K 13/13)

Eyvah! Senin aşkının kılıcı ve acımasız hançerin ile gönlümüz gibi ayrılıktan paramparça olmuş lâle

BP (s.87): er tīġ-i

Mısrada şart anlamı yoktur, dolayısıyla "ez" yerine "er" yazılması doğru olamaz, üstelik imlada nokta açıkça görülmektedir.

3.

Şāh-ı ḫūbān-ı cihān Aḥmed-i maḥmūd-ḫiṣāl

K'eş buved ez-dil u cān ḫāk-i kef-i pā lāle (YD: K 13/16)

Dünya güzellerinin şahı güzel huylu Ahmed ki can ü gönülden onun ayağının tozu olmuş lâle.

BP (s. 87): Geş bered

Farsça'da "geş" diye bir kelime yoktur. Vâv ve râ harfinin imlası yazma nüshada birbirine benzediği için "buved" fiili de "bered" olarak yazılmıştır. Fakat "buved" (olur/olsun) yerine "bered" (götürür/götürsün) yazılması anlam açısından mümkün değildir.

4.

Bu kasidenin 22. beytinin ilk kelimesinin Feʿilātün (fāʿilātün) şeklinde olduğu dikkate alındığında "ser-firāz" kelimesinin "ser-efrāz" şeklinde yazılması da doğru değildir, vezni bozmaktadır.

5.

Tā vezīde'st ber-ū ez-tu nesīm-i ḫūbī

Zinde geşte'st meger ez-dem-i ʿĪsā lāle (YD: K 13/27)

Senden, ona doğru güzellik yeli estikçe, lâle adeta İsa'nın nefesiyle dirilmiş gibidir.

BP (s.87): nesīm-i edebī

Harfler bitişik yazıldığı için "ḫūbī" kelimesini "edebī" olarak okumak da mümkündür. Vezin (feʿilün/faʿlün) bakımından da iki okunuş doğrudur. Ḫūbī (güzellik) kelimesinin tercihe şayan olduğu söylenebilir.

6.

Bu kasidenin 28. beytinde "be-ser u" yerine "ber u" yazılması anlamı ve vezni bozmaktadır.

7.

Yā Rab ez-rūḥ-ı Resūlī ki be-yek pā şeb u rūz

Hest der-ḥurmet-i ān şāh-ı muʿallā lāle (YD: K 13/45)

Ya Rab, lâlenin tek ayak üstünde gece gündüz hizmetinde olduğu o yüce sultanın, o Resul'ün ruhu hürmetine,...

BP (s. 88): ez-refʿ-i Resūlī

Müstensih vav'ları bitiştirerek yazdığı için yazar "rūḥ" kelimesini "refʿ" olarak okumuştur, son harfin "ḥ" veya "ʿayn" olması da yazıdan daha çok metnin bağlamından anlaşılabilecek durumdadır. Anlam açısından "rūḥ" kelimesi tercihe şayandır.

8.

Ki me-bādā çemen-i ḥusn-i tu-rā rūz-ı ḫazān

Çun ruḫet surḫ buved tā ki be-dunyā lāle (YD: K 13/46)

Senin güzellik bahçende hazan mevsimi olmasın, senin yüzün gibi kırmızı olsun dünyada kaldıkça lâle.

BP (s. 88): rūz-ı ḥazīn; surḫa

Metin açık, "ḫazān" kelimesinin noktalardan değil de elif harfinden dolayı "ḥazīn" olarak okunması mümkün değildir. "Surḫa" şeklindeki okunuş da sehivdir.

3.2.4. YD Neşrinde 14 Nolu Kasidede Bulunan Okunuş Farklılıkları

1.

Her zemān bī-ser u pā ser figenem der-pāyeş

Tā ez-īn bīşterem bī-ser u sāmān sāzed (YD: K 14/3)

Beni daha çok mutsuz ve zavallı etmesi için her zaman sefil ve perişan bir şekilde onun ayakları dibine başımı koyuyorum.

BP (s.71): der-pāş

Anlam açısından problem oluşturmasa da vezin bozulmaktadır.

2.

Ber-beyāż-ı varaḳ-ı muṣḥaf-ı ḥusnet çi belā'st

Ki be-jengār-ı ḫaṭet defter-i īmān sāzed (YD: K 14/12)

Nasıl bir bela ve fitnedir ki senin güzellik mushafının temiz yaprağında ayva tüylerinin pasıyla iman defteri yazılıyor.

BP (s. 72): muṣḥaf-ı cennet

Noktalar konulmamış olsa da metnin imlası "cennet" şeklinde okunmaya elverişli değildir. Zaten anlam açısından "muṣhaf-ı cennet" (cennet mushafı) tamlaması da doğru bir kullanım olamaz. Şairler yaygın olarak sevgilinin yüzünü (güzelliğini) mushafa benzetirler.

3.

Ḫod bi-gū ey meh-i bī-raḥm ki çūn ṣabr konem

Ḫāne-i ʿaḳl-i merā ʿışḳ çu vīrān sāzed (YD: K 14/14)

Ey merhametsiz ay yüzlü sevgili, söyle nasıl sabredebilirim ki aşk, aklımın hanesini harap etti.

BP (s. 72): çūn cebr konem

"Ṣâd" ve "cîm" harfinin imlası yazma nüshada birbirine benzese de "nasıl sabredeyim" (çūn ṣabr konem) yerine "çūn cebr konem" (nasıl telafi edeyim) şeklindeki okunuş tutarlı bir anlam taşımaz.

4.

Men duʿā-yı tu konem her çi tu ḫˇāhī mī-kon

Bende çūn menʿ koned her çi ki sulṭān sāzed (YD: K 14/33)

Ben sana dua ediyorum, sen de ne dilersen onu yap! Sultanın yaptığını köle nasıl men eyleyebilir?

BP (s. 72): ḫˇāhī miskīn

Yazar Farsça'da emrin başına kuvvetlendirme için "mī" eki konulduğunu dikkate almamış gibidir. "Miskīn" şeklindeki okunuş anlamın kabul etmeyeceği bir yapıdadır.

5.

Yā Rab ez-ḥurmet-i derd-i dil-i pur-ḫūn-ı Selīm

K'ez-ġamet her nefesī ʿālem-i ṭūfān sāzed (YD: K 14/36)

Ya Rab, senin derdin ile her nefes âlemi tufan eyleyen Selim'in kan dolu gönlündeki aşk hürmetine,

BP (s. 73): Ger ġamet

Mısrada şart anlamı düşünülmesi doğru olmaz, tutarlı bir anlam için "k'ez-" şeklinde okunmalıdır.

6.

Bād bā-rāy-ı tu her vaḳt muvāfıḳ iḳbāl

Tā tu-rā āḳa vu şāhenşeh u ḫāḳān sāzed (YD: K 14/39)

Rüzgâr her daim senin arzundan yana essin. Nihayet seni ağa, hakan, şahlara şah eylesin.

BP (s. 73): Bād bād ey tu

Mısranın bu şekilde başlaması bu okunuşun doğru olmadığını göstermektedir. "Olsun olsun" veya "rüzgâr olsun" şeklindeki bir anlam bağlam açısından doğru olamaz. Ayrıca bu okuyuş vezni de bozmaktadır. Mısra başında geçen "bâd" kelimesini "rüzgâr" değil de "olsun" anlamında düşünerek "muvâfık bâd" (uygun olsun) anlamını tercih etmek daha doğru olacaktır.

3.2.5. YD Neşrinde 15 Nolu Kasidede Bulunan Okunuş Farklılıkları

1.

Lāle ḫūnī-dil zi-derd-i ʿışḳ kebk āşufte k'ū

Çeşm-i nergis ḫaste gul der-ʿişve bulbul bā-fiġān (YD: K 15/4)

Aşk derdiyle lâle yüreği kan ağlamada, keklik ise perişan. Nergisin gözü hasta, gül işvede, bülbül ise feryad u figan etmede.

BP (s. 83): kebk āşufte-gū

Bu şekilde bileşik sıfat olarak okunması daha tutarlı ve anlam açısından da gerekli bir yapıdadır. "K'ū" (ki o) şekli bağlamın kabul etmeyeceği bir yapıdadır.

2.

Geşteem ez-nāle kūh-ı mātemī der-deşt-i ġam

Māndeem ez-eşk der-girdāb-ı baḥr-ı bī-kerān (YD: K 15/13)

Dert çölünde inlemekten matem dağına dönmüşüm. Gözyaşından oluşan sahili olmayan bir denizin girdabına düşmüşüm, boğuluyorum.

BP (s.83): baḥr-i bī-girān

Şayet BP neşrinde "kef" ve "g" ayrımı gösterilmeseydi böyle bir yanlışa düşüldüğü

anlaşılmazdı. "Bahr-i bī-kerān" sahili olmayan deniz demektir. "Ağırlığı olmayan deniz" anlamına gelecek bir yapı yazarı da rahatız emesi gerekirdi. Her halde baskı hatası olmalıdır.

3.

Ḫıżr-ı Yūsuf-rūy-ı ʿĪsā-nuṭḳ-ı Aḥmed-menzilet

Cem-dil-i Ḳayṣar-fer-i Ḫusrev-rev-i Dārā-nişān (YD: K 15/19)

Yusuf yüzlü, İsa nefesli, Ahmet rütbeli Hızır, Dârâ nitelikli, Hüsrev davranışlı, Kayser şöhretli ve Cem yürekli bir sultan.

BP (s. 84): Ḫusrev-ver u

Özel isimlerin sonuna "-ver" ekinin gelmeyeceğini bilmek için basit bir Farsça bilgisi bile kifayet eder.

4.

Īn çi ḳadd-i ʿişve-cūyī v'īn çi nāz u şūḫiy'est

V'īn çi guftār u çi reftār'est ey cismet zi-cān (YD: K 15/21)

Ey bedeni candan olan sevgili, bu ne işveli boy, bu nasıl bir naz ve cilve, bu nasıl bir söz ve bu nasıl bir yürüyüş!

BP (s. 84): ey ḫişmet zi-cān

"Ey cismi/bedeni candan olan" yerine "ey kini candan olan" anlamındaki bir yapı bağlam açısından tutarsızdır, imlada da "cîm" harfinin noktası açıkça görülmektedir.

5.

V'ey merā tā ḥaşr sūz u ḥasretet der-ustuḫˇān (YD: K 15/26)

Ve ey haşre kadar hasret ve özlemini iliklerimde hissettiğim sevgili.

BP (s. 84): merā ḥaşr

Birinci mısrada geçen "tā" edatının yazılmaması vezni ve anlamı bozmaktadır.

6.

Hem be-ʿizz u ʿizzet-i iḳbāl-i ḥusnet k'ez-şeref

Gerd-i rāhet hest bā-envār-ı ʿizzet tevʾemān (YD: K 15/30)

Yine senin yolunun toprağı şerefte izzet nurlarına eşdeğer olduğu senin izzetin ve güzelliğinin ikbalindeki izzet hakkı için söylüyorum ki...

BP (s. 84): ḥusnet ger şeref; ʿizzet tu emān.

Beyitte şart anlamı bulunmadığı için "ger" okunuşu doğru olamaz. "Tevʾemān"

(ikiz, eşdeğer) yerine iki kelime şeklinde "tu emān" şeklindeki okunuş anlamsızdır ve bağlamın kabul etmeyeceği bir yapıdadır.

7.

Ḫār bāşed tā zi-gulzār-ı ruḫet der-çeşm-i ḥūr

Tā Selīmī-rā be-cuz ẕikr-i tu ne-bved der-dehān (YD: K 15/35)

Senin yanağının gül bahçesi hurilerin gözüne diken göründüğü, yani yanağının güzelliğini kıskandıkları, Selimî'nin dilinde senin zikrinden başkası bulunmadığı sürece...

BP (s. 84): be-cuz diger tu

Noktaların konulmaması buna sebebiyet vermiş olsa da basit bir anlam bilgisi ile metin doğru okunabilirdi.

3.3. Sadece Tahran, Kitâbhâne-i Meclis-i Şûrâ-yı İslamî, Ms. 13392 Nüshasında Bulunan ve Tamamında Redifi Farklı Yazılan Gazeldeki Okunuş Farklılıkları

Sadece bu nüshada bulunan gazellerin YD ve BP neşrindeki okunuş farklılıkları müstakil bir yazıda ele alınacağı yukarıda zikredilmişti. Bunların içinden bir tanesi bu makaleye dâhil edilmiştir. Çünkü bu gazelin YD neşrinde "tonok" olarak okunan bütün redifleri BP neşrinde (تنگ) şeklinde yazılmıştır. Eski imla ile yazılan metinlerde nadir istisnalar dışında "kef" ve "g" ayırımı yapılmamaktadır. Yazma nüshalarda da böyle bir ayırım yoktur. Yazar neşrettiği divanda bu harfleri ayrı olarak göstermiştir. Bu durum metni okuyanlar için bir kolaylık sağlasa da sehivli okunma ihtimali okuyucuyu yanlış anlamaya sevk edebildiği için aynı zamanda doğru anlamı tespit edebilme hususunda zorluk oluşturmaktadır. Aşağıdaki gazel de bunun çarpıcı bir örneğini göstermektedir.

YD neşrinde 325, BP neşrinde ise 320 nolu 7 beyitlik gazel "Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün" vezniyle yazılmıştır. BP neşrindeki kelime imla bakımından "teng" veya "tong" olarak okunabilir. Her iki okunuş (teng veya tong) ihtimaline göre de vezin için kendinden önceki hecenin uzun okunması, dolayısıyla imale yapılması gerekmektedir. Bu da "teng" kelimesinden önceki bütün kelimelerin veznin doğru olabilmesi için "teng" kelimesiyle tamlama olmasını gerektirmektedir. Sadece bu hususa dikkat edilseydi kelimenin doğru okunmadığı anlaşılabilirdi. Redif olan kelimenin farklı yazılışı ve okunuş ihtimallerine göre anlamları sözlüklerde şu şekilde geçer. Anlam daha açık olarak anlaşılabilmesi için bazı bileşik şekilleri de burada zikretmek münasiptir.

Tonok: ince, lâtif; hacimsiz; yaygın. **Tonok-bîz:** elek. **Tonok-dil:** rakik yürekli, hassas. **Tonok kerden:** inceltmek; hacmini küçültmek; yaymak, seyrekleştirmek.

Teng: dar, ensiz; ince; daraşık, daraşmalık; iki dağ arasındaki dere veya vadi; az. **Teng:** tasma; çuval; yük. **Teng âmeden:** daralmak; sıkılmak, üzülmek, bunalmak. **Tong**: sürahi; şarap testisi. **Tong-âb**: sürahi.

Gazelin tamamı ve YD neşrindeki anlamları aşağıda verilmiştir. YD neşrinde "tonok"

kelimesine bağlama göre esnek ve asıl anlamın kapsama alanına giren anlamlar da verildiğini söylemeye gerek yoktur. Her beytin anlamının hemen altında "teng" okunması durumunda veznin doğru olabilmesi için zorunlu olarak olması gereken tamlamaların da anlamı belirtilecektir

1. Kunūn ki sāye-i ebr'est u āftāb tonok

Be-nāzikī çi ḫoş'est er ḫorī şarāb tonok

Bulut gölge salmış ve hafif bir güneş var şimdi. Böyle bir havada şarabı az içersen nezaketçe ne hoş olur.

(Āftāb-ı teng: dar güneş. Şarāb-ı teng: dar şarap)

2. Numāyed ez-leb-i şīrīn gehī tebessum-i nāz

Gehī koned ser-i sunbul zi-pīç u tāb tonok

(Pīç u tāb tonok: hafifçe düğüm ve kıvrım. Pīç u tāb-ı teng: dar veya ince düğüm ve kıvrım)

Kâh tatlı dudağından nazlı bir tebessüm gösterir, kâh sümbül saçını düğüm ve kıvrımlardan arındırır.

3. Çi bes nikū'st be-bostān terāne-i bulbul

Be-seyr nīz der-āyed çu seyl-āb tonok

Bahçede bülbülün nağmesi ne de hoştur, hatta sel suları da hafif hafif seyreder.

(Seyl-āb-ı teng: dar veya ince sel suyu)

4. Cefā keşem zi-tu ey māh u şekve hem ne-konem

Çi puşt-i çeşm konī bā-men ez-ʿitāb-ı tonok

Ey ay yüzlü sevgilim, senden cefa çeksem de şikâyet etmem. Niçin hafif hafif sitemle beni huzurundan uzaklaştırıyorsun.

(ʿitāb-ı teng: dar veya ince azarlama)

5. Guẕeşte şeb ki be-mestī tu meyl-i ḫˇāb konī

ʿAceb ki mī-konedet cāy u cāme-ḫˇāb tonok

Sen geçen her gece bir sarhoşla uyumaya meyledersin, tuhaf ki senin için ince bir döşek ve dar bir yer hazırlar.

(Cāme-ḫˇāb-ı teng: dar bir döşek)

6. Bi-y-ā ki şāne konem sunbul-i tu-rā be-muje

Şebī'st rūşen u bī-ġayr u māh-tāb tonok

Gel de kirpiklerimle senin sümbül saçlarını tarayayım, gece aydınlık, ağyar/rakip yok, mehtap da zarif.

(māh-tāb-ı teng: dār bir ay ışığı, mehtap)

7. Ber-ān serem ki çu gūyem selāmet āheste

Dihī be-rūy-ı Selīmī merā cevāb tonok

Ümidim şu ki sana yavaşça selam versem Selimî'den dolayı nazikçe selamıma cevap verirsin.

(Cevāb-ı teng: dar bir cevap)

Şiirin tamamında elbette bağlama göre "teng" kelimesine farklı anlamlar verilebilir. Fakat hiçbiri beytin anlamlı bir şekil almasına imkân tanımaz. Bu kadar bariz bir hatanın gazel boyunca tekrarlanması da ayrı bir garabet örneği olarak görülmelidir.

Sonuç

Bu makale Benedek Péri tarafından yayınlanan *The Persian Dīvān of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition* isimli eser ile *Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin-Çeviriyazı- Çeviri* arasında görülen farklılıkları ve bunlardan hangisinin doğru veya tercihe şayan olduğunu göstermek için yazılsa da dolaylı olarak yazarın bu sahada yeterliliğini de tartışmaya açmaktadır. Farklı okunuşlardan hangisinin doğru veya tercih edilmesi gerektiği ayrıntılı olarak ele alınırken özellikle tenkitli metin neşri çalışmalarında dikkat edilmesi gereken hususlara da temas edilmektedir. Sadece bir yazma nüshada bulunan şiirlerin doğru tespit edilip yazıya aktarılması için müstensihin yazı tarzına aşina olmanın önemi, harfler arasında şekil benzerliği yüzünden ortaya çıkan karışıklığın anlam odaklı düşünülerek giderilmesinin yolları, şiirin vezne göre okunmasının ne kadar önem arz ettiği, noktaların sayısı ve ait olduğu harfin doğru tespit edilebilmesi için nelere dikkat edilmesi gerektiği gibi konulara da temas edilmektedir. Klasik şairlerimizin düşünce dünyasına aşina olmak, mazmunların nasıl kullanıldığını bilmek, kelime veya kelime gruplarının anlam bakımından bağlama ne kadar uyumlu olduğunu tespit etmenin metnin doğru okunabilmesi ve anlamlandırılması için vazgeçilmez olduğu hususuna da kısmen değinilmektedir.

Makalede gösterilen örneklerden anlaşılacağı gibi Benedek Péri'nin Farsça şiirleri doğru okuma ve vezne uyumlu olduğunu kontrol etme hususunda eksiklikeri bulunmaktadır. Metnin anlamı verilmediği için yazarın metni doğru anlayıp anlamadığını söylemek zordur. Fakat yanlış okunan bir metne doğru anlam verilemeyeceği de açıktır. Yaşadıkları coğrafya ve içinde büyüdükleri kültür ortamı farklı olan kişilerin sadece dil öğrenerek edebi metinleri doğru okuyup anlamalarının zor olduğu tartışma götürmez. Bununla beraber metin neşrinde görülen bazı yanlışlar derin bir bilgiye de ihtiyaç duyulmadan anlaşılabilecek bir yapıdadır. Böyle olunca sadece bilgisizlik değil ihmalkârlığın da metin neşrinde etkili olduğu söylenebilir.

Kaynakça | References

Feridun Beg. *Mecmû'a-ı Münşe'âtü's-Selâtîn*, 1. Cilt, İstanbul: 1294.

Horn, Paul. *Dîvân-ı Selîm*, Berlin: 1904.

Kaya, İbrahim- Kavruk, Hasan- Çaldak, Süleyman. *Yavuz Sultan Selim Han Farsça Divan, Karşılaştırmalı Metin- Çeviriyazı – Çeviri*. İstanbul: Fidan Yayınları, 2023.

Kaya, İbrahim. "Yavuz Sultan Selim'in Paul Horn Tarafından Neşredilen Matbu Farsça Divanı Hakkında Bazı Düşünceler ve Öneriler". *Social Sciences Studies Journal* (Aralık 2019), 6562-6585. http://dx.doi.org/10.26449/sssj.1894

Kaya, İbrahim. "Yavuz Sultan Selim'in Matbu Farsça Divanı ile Tarlan Tercümesinin Karşılaştırılması". *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi* 12/63 (April 2019), 119-129. *http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3215*

Kaya, İbrahim. "Ali Nihat Tarlan'ın Yavuz Divanı Tercümesi Üzerine Bir İnceleme". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/68 (2019), 190-207. http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3819

Péri, Benedek. "Towards a New Critical Edition of Yavuz Sultān Selīm's Persian Dīvān: An Overview of The Manuscripts". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 4/1 (Nisan 2020), 131-146. https://doi.org/10.34083/akaded.693848

Péri, Benedek. *The Persian Dīvān Of Yavuz Sultān Selīm, A Critical Edition*. Budapest: 2021.

Tarlan, Ali Nihat. *Yavuz Sultan Selim Divanı (Türkçe tercümesi).* İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1946.

Tayyarzâde Ahmed Ata. *Ata Tarihi*. (4. ve 5. Cilt). 1293.